

Milli səviyyədə xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinin yaradılmasına dair icmal

Cənubi Qafqazın tərkib hissəsi olaraq, Azərbaycanın ərazisi özünün zəngin bioloji müxtəlifliyi ilə seçilir. Azərbaycanın florası növlərin sayı ilə zəngindir. Bütün Qafqaz ərazisində bitən növlərin təxminən 66%-i Azərbaycanda mövcuddur.

Bioloji müxtəlifliyi qoruyub saxlamaq, nadir və nəslə kəsilməkdə olan bitki və heyvan növlərini mühafizə etmək və təbii kompleksləri qorumaq üçün ölkədə **xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri şəbəkəsi** yaradılmışdır:

I Mərhələ

- ilk xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazisinin yaradılması (Eldar Şamı yasaqlığı, 1910);

II Mərhələ

- mühafizə olunan təbiət ərazilərinin yaradılması (1925-1936-cı illərdə Göygöl, Qızılağac, Zaqatala, Hirkan qoruqları, 1958-1993-cü illərdə isə Turyançay, Şirvan, Ağgöl, Pirqulu, İsmayilli, İlisu, Qaragöl qoruq və yasaqlıqları yaradılmışdır);

III Mərhələ

- 2003-cü ildə ilk milli parkların yaradılması.

- Milli parkların ərazisində infrastrukturun yaradılması işləri həyata keçirilmişdir;
- Milli parkların ekoturizm potensialının inkişaf etdirilməsi prioritet məsələdir;
- "Zaqatala Biosfer Rezervatının yaradılması" layihəsinin icrasına start verilmişdir. Layihənin yekununda, ölkədə ilk biosfer rezervatı Zaqatala-Balakən regionunda yaradılacaqdır;
- Palçıq vulkanlarının əksəriyyəti Azərbaycanda yerləşdiyindən, bu ərazilərdə geoloji park yaradılacaq və UNESCO-nun Qlobal Geoloji Parklar Şəbəkəsinə inteqrasiya olunacaqdır.

Müvafiq internet səhifələrin siyahısı

- Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi: <http://eco.gov.az/az>
- Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi: <https://www.stat.gov.az/source/environment/en/>
- "Azərbaycan-2020: Gələcəyə Baxış" inkişaf konsepsiyası: <http://www.e-qanun.az/framework/25029>
- "Azərbaycan Respublikasında bioloji müxtəlifliyin qorunmasına və davamlı istifadəsinə dair 2017-2020 -ci illər üçün Milli Strategiya"nın təsdiq edilməsinə dair Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı: <http://www.e-qanun.az/framework/33817>
- Bioloji Müxtəlifliyə dair Konvensiyanın Mühafizə olunan Ərazilər üzrə İş Proqramının icrasına dair Fəaliyyət Planı: Azərbaycan: <https://www.cbd.int/doc/world/az/az-nbsap-powpa-en.docx>
- Ətraf Mühitin Mühafizəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu: <http://www.e-qanun.az/framework/3852>
- Xüsusi Mühafizə olunan Zümrüd Sahələri Şəbəkəsinin 2018-ci ildəki vəziyyəti (XMZS): <https://rm.coe.int/status-of-the-emerald-network-of-areas-of-special-conservation-interest/16808d46c7>
- AQTA Paylaşılan Ekoloji İnformasiya Sistemi (ENI SEIS) Layihəsinin veb sahifəsi: <https://eni-seis.eionet.europa.eu/east/countries/azerbaijan>

Müvafiq əlaqələndirici qurumların siyahısı

Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi
Ünvan: K.Kazımzadə küçəsi, 100 (A)
Poçt indeksi: AZ1073
Elektron poçt: info@eco.gov.az
Tel: (+994 12) 538 85 08; (+994 12) 538 13 35;
(+994 12) 539 18 63

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi
Ünvan: Bakı-AZ1136, İnşaatçılar prospekti 81
Elektron poçt: sc@stat.gov.az

Təbiətin Mühafizəsi

Azərbaycan Respublikasında

Azərbaycanda milli səviyyədə xüsusi mühafizə olunan ərazilərin yaradılmasının vəziyyəti və tendensiyalar

2003-cü ildən etibarən, Azərbaycanda xüsusi mühafizə olunan ərazilərinin yaradılması ilə bağlı əhəmiyyətli dərəcədə irəliləyiş əldə etmişdir.

- Azərbaycanda xüsusi mühafizə olunan əraziləri ilə bağlı üç əsas kateqoriya tətbiq olunur: dövlət təbiət qoruqları (Beynəlxalq Təbiəti Mühafizəsi İttifaqının - IUCN Ia və Ib kateqoriyalarına ekvivalent), dövlət təbiət yasaqlıqları (IUCN IV kateqoriyasına ekvivalent) və milli parklar (IUCN II kateqoriyasına ekvivalent).
- Xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinə 10 milli park, 10 dövlət təbiət qoruğu və 24 dövlət təbiət yasaqlığı daxildir.
- Xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinin cəmi sahəsi 1990-cı ildən (382 000 ha) 2019-cu ilə qədər (893 000 ha) iki dəfədən çox artmışdır (133.8% artım).
- 2018-ci ildə ilk dənizkənarı Milli Park - Qızılağac Milli Parkı, eyniadlı qoruq və yasaqlığın əsasında yaradılmışdır
- 2019-cu ildə mühafizə olunan ərazilərin payı Azərbaycanın cəmi ərazisinin 10.31%-nə bərabər olmuşdur.

Azərbaycan 2000-ci ildə BMT-nin Bioloji Müxtəliflik haqqında Konvensiyasına (BMK, 1992) qoşulmuşdur.

- BMK-nin fundamental prinsiplərinə uyğun olaraq, bioloji müxtəlifliyin qorunması ilə əlaqədar bir sıra konstruktiv tədbirlər həyata keçirilmişdir, xüsusilə bunların sırasına milli səviyyədə xüsusi mühafizə olunan sahələrin şəbəkəsinin genişləndirilməsi aiddir.
- Bununla belə, BMK-nin 11-ci Aici biomüxtəliflik hədəfini (2020-ci ilə qədər yerüstü torpaq ərazilərin və daxili suların 17%-i mühafizə olunmalıdır) yerinə yetirmək üçün daha çox səylər tələb olunur.

Azərbaycan, həmçinin Zümrüd (Emerald) ərazilərinin təyin olunmasında əhəmiyyətli irəliləyiş əldə etmişdir.

- Azərbaycandan Zümrüd şəbəkəsinə hələ ki, heç bir ərazi daxil edilməmişdir.
- Bununla belə, Azərbaycan cəmi sahəsi 1 679 533 ha olan, ölkənin toplam ərazisinin 19.4%-nə bərabər olan 17 ərazini Zümrüd Şəbəkəsinə namizədlilik vermişdir.

Təbiətin mühafizəsinin siyasi çərçivəsi

Beynəlxalq səviyyədə

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Bioloji Müxtəliflik haqqında Konvensiyası (BMK, 1992; Azərbaycan 2000-ci ildən tərəfdir);

BMK Konvensiyasının Bioloji təhlükəsizlik üzrə Kartagena Protokolu (Monreal, 2000; Azərbaycan 2005-ci ildən tərəfdir);

Əsasən Su quşlarının Yaşama yerləri kimi beynəlxalq əhəmiyyətli olan Sulu-bataqlıq yerlər haqqında Konvensiya (Ramsar, 1971; Azərbaycan 2001-ci ildən tərəfdir);

Avropanın Canlı təbiətinin və Təbii mühitinin Qorunması haqqında Konvensiya (Bern Konvensiyası, 1982; Azərbaycan 2001-ci ildən tərəfdir) – Xüsusi Mühafizə olunan Ərazilərin Zümrüd Şəbəkəsi;

Ümumdünya Mədəni və Təbii İrsinin Mühafizəsinə dair Konvensiya (Paris, 1972, Azərbaycan 1993-cü ildən tərəfdir);

Kökünün kəsilməsi təhlükəsi olan Vəhşi fauna və yabanı Flora növlərinin Beynəlxalq Ticarətinə dair Konvensiya (CİTES, 1973; Azərbaycan 1999-cu ildən tərəfdir).

Milli Səviyyədə

Ətraf Mühitin Mühafizəsi haqqında Qanun (1999);

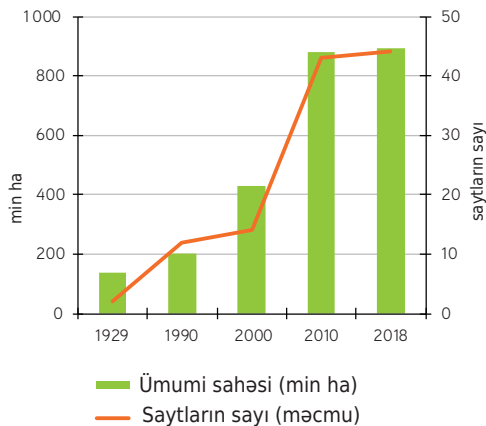
Xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri və obyektləri haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu (1999);

Kökünün kəsilməsi təhlükəsi olan Vəhşi fauna və yabanı Flora növlərinin Beynəlxalq Ticarətinin Tənzimlənməsi Qaydaları (2009);

Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış İnkişaf Konsepsiyası (2012);

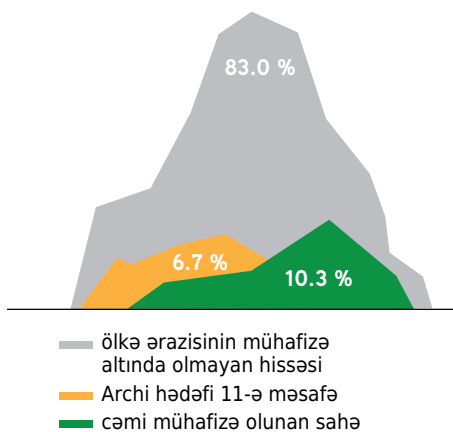
Azərbaycan Respublikasında Bioloji müxtəlifliyin qorunmasına və Davamlı istifadəsinə dair 2017-2020-ci illər üçün Milli Strategiya (2016).

Azərbaycan Respublikasında milli səviyyədə xüsusi mühafizə olunan ərazilərin sayı və ölçüsü (1929-2018)

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi

Milli səviyyədə xüsusi mühafizə olunan ərazilərin Azərbaycan Respublikasının ümumi ərazisində payı (2018)

Mənbə: Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi

Seçilmiş məqsədlər və onların qiymətləndirilməsi

Milli inkişaf Planının - "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyasının təsdiq edilməsi:

- Əsas hədəflərdən biri: ekoloji cəhətdən dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişafa nail olmaq + tədbirlər görmək: biomüxtəlifliyin qorunması
- Ölkə boyunca bioloji müxtəlifliyin mühafizəsi üçün sahələrarası strateji siyasətin həyata keçirilməsini təmin etmək.

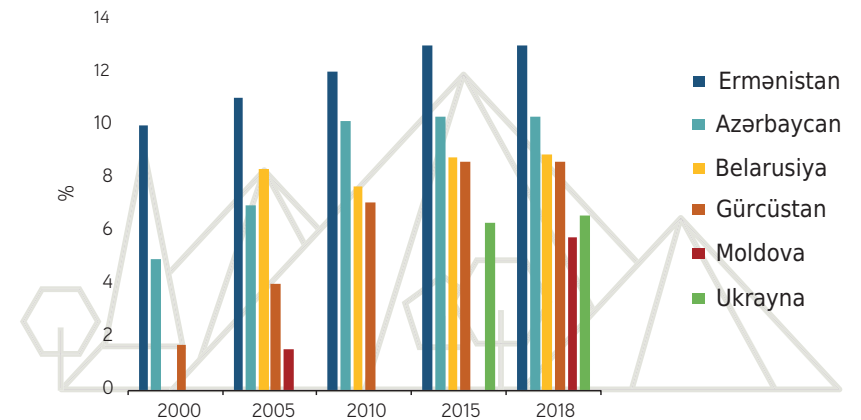
Azərbaycan Respublikasında bioloji müxtəlifliyin qorunmasına və davamlı istifadəsinə dair 2017-2020-ci illər üçün Milli Strategiya:

Strategiya bir sıra keyfiyyət hədəflərini müəyyən etmişdir, o cümlədən 2020-ci ilədək ətraf mühitin və bioloji müxtəlifliyin qorunmasının səmərəliliyinin artırılması. Bununla belə, milli səviyyədə heç bir kəmiyyət hədəfi müəyyənləşdirilməmişdir.

- əsas məqsədlər: bioloji müxtəlifliyin qorunması və gələcək nəsillərə çatdırılması, xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri şəbəkəsinin təkmilləşdirilməsi və bioloji müxtəlifliyə təzyiqlərin və təhlükələrin azaldılması.
- Prioritet məqsədlər: mühafizə olunan təbiət ərazilərinin səmərəli idarə edilmə sisteminin yaradılması və mövcud şəbəkənin genişləndirilməsi
 - Fəaliyyətlər:
 - Mühafizə olunan ərazilərin, o cümlədən Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda və quru sahələrdə xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinin genişləndirilməsi;
 - Mühafizə olunan ərazilərin idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi;
 - Avropa Qonşuluq Siyasəti çərçivəsində "Zümrüd ərazilər" in inkişaf etdirilməsi.
- Ətraf mühitin mühafizəsinin biomüxtəliflik aspektlərini inkişaf planlarına daxil etmək üçün qurumlar arasında əlaqələndirmə və əməkdaşlığı tələb edir.

Beynəlxalq müqayisə

Mühafizə olunan ərazilərin ölkənin cəmi ərazisində payı

Mənbə: ARMSTATBANK, AZSTAT, BELSTAT, GEOSTAT, MOLDDSTAT, UKRSTAT